

és ezen javítani kell és itt a sajtónak nagyon nagy szerepe lehet ezeknek a dolgoknak a kijavításában. Most szeretném még itt ezeknek az alacsony színvonalú tudományos riportoknak még egy nagyon veszélyes oldalára felhívni a figyelmet, mert ezek nagyon világosan alátámasztják országos viszonylatban a szélhámosságot. Mégpedig miért? Képzeljük el, hogy újságjaink munkatársai nem rendelkeznek olyan tudományos színvonalal, hogy ténylegesen különbséget tudnak tenni a rossz és jó között, természettudományos vonalon. A tudósokhoz nem fordulnak általában bizalommal, hogy ott kapjanak felvilágosítást. Nos, ha egy újságíró ki megy valami kis laboratóriumba, vagy üzembe vagy valahová (*Közbeszólás: Próbálja egy újságíró megírni azt, amit itt most az elvtárstól hallott. — Zaj. — Halljuk! Halljuk!*)

HUSZÁR TIBOR: Nagyon kérném az elvtársakat, ne zavarjuk a hozzászólót! (*Közbeszólás: Nem a hozzászólót zavarjuk!*)

JÁNOSSY LAJOS: Itt szélhámosságokról beszélek. Tudniillik ha az újságírónak valaki elmondja, hogy óriási dolgot csinált, ezt, vagy azt, most nem tudok konkrét példát hozni, de ilyenre volt konkrét példa, akkor hogyan tudja az a szegény újságíró hogy az helyes vagy sem. Nagyon sokszor az a helyzet, hogy ha egy felfedezésről van szó, vagy egy találmányról, ami iparilag nagyon fontos, ha a kozmikus sugárzásról vagy atomenergiáról van szó a sajtóban, akkor ezt hozza a sajtó, de a tudósok komplikált magyarázatát már nem érti meg. Egy pozitív javaslatot tehetnék a sajtó felé. Ott van a Tudományos Akadémia, ott gyűlnek össze a legjobb tudósaink, beszéljék meg velük, hogy melyek azok a legfontosabb tudományos intézmények, melyek Magyarországon vannak, melyek a legfontosabb kutatások, és igyekezzenek sorozatot hozni, igyekezzenek ezeket leközoelni, mert ezzel a magyar tudománynak nagy segítséget fognak adni, a tudósítások színvonalát fel fogják emelni és ez az országnak óriási hasznot fog hozni. (*Élénk taps.*)

HUSZÁR TIBOR: Mocsár Gábor, a *Szabad Nép* szerkesztő bizottságának tagja. Utána már bejelentettem Déry Tibor Kossuth-díjas író, utána Fürjes János, a *Fejér megyei Néplap* szerkesztője [következik].

MOCSÁR GÁBOR: Kedves Elvtársak! Mindenekelőtt egy tévhitet szeretnék eloszlatni, mégpedig azt, hogy az újságírók általában benne vannak az élet sűrűjében. Ezt azért mondom el bevezetésképp, hogy megindokoljam, miért nem lesz az előadásom olyan magas színvonalú, mint azoké az elvtársaké, akik nagyon alaposan tényleg felkészülhettek erre. Tudniillik nekem két értekezés között volt annyi időm, hogy röpké gon-

dolataimat papírra vessem. Számomra igen kézenfekvő, s megkönnyíti ezt a hozzászólást, hogy úgyszólván egy cikket folytathatok, amelyet a *Szabad Nép* vasárnapi száma közölni fog a sajtóról és az újságírás problémáiról.¹⁹ Nem az én szavaimmal szeretném folytatni ezt, hanem egy levéllel a sok közül, amely erre a címre érkezett, Vácról jött a levél.

Azt mondja többek között, hogy sokszor több napos késéssel jelenik meg egy-egy olyan hír, cikk, vagy beszámoló, amelyről a közvélemény főleg a nyugati rádiók révén már értesült. Nemcsak nekem, másoknak is csalódást okozott az, hogy Togliatti elvtárs beszédét²⁰ nem teljes egészében közölte az újság. (Úgy van! Úgy van! *Élénk taps.* — *Közbeszólás*: A legfontosabbat hagyták ki!) Sajnos rossz tapasztalataim vannak az ilyen [dolgokban]... Úgy gondolom, hogy nemcsak én, hanem mások is ezekben a kihagyásokban bizonyos tendenciákat látnak. (Úgy van! Úgy van!) (*Taps.*) Fantáziájuk a nyugati rádió segítségével kitölti a kihagyott részeket. Miután más megoldás eddig nem volt, én magam is a fenti módszerrel próbáltam az ismereteimet bővíteni. Sajnos, a mai napig sem tudom, hogy az így szerzett ismereteimből mennyi a helyes és mennyi a helytelen. Én a magyar újságírástól és elsősorban az Ön lapjától, így többek között Öntől is elvárom, hogy kételyeimre választ kapjak. Több ismerősömtől hallottam és a múltra, sajnos még kisebb mértékben a jelenre nézve is nekem is az volt az álláspontom, hogy csak nyugati rádiók meghallgatása után — úgy látszik, elég szakértője van ennek a kérdésnek, mert azt hiszem, hogy inkább az angol és francia adásokra gondol — kap az ember valamennyire tiszta képet a politikai, gazdasági helyzetről. Ezen a helyzeten változtatni kellene, mert a nyugati adók széleskörű hallgatása addig nem fog csökkenni, míg a magyar újságírás nem változtat eddigi módszerein. A nyugati adók adásainak zavarását helytelenítem, mondhatnám úgy is, hogy a zavarás adminisztratív módszer, míg hírközlésünk tökéletesítése nevelő hatású. Ez sok tekintetben erősen lecsökkentené a nyugati adók népszerűségét. (*Élénk taps.*)

Elvtársak! Ilyen bevezető után azt hiszem, hogy érdemes lesz nem múltunk, napjaink és jövőnk nagy kérdéseiről beszélni, hanem köznapi problémáinkról az újságszerkesztéssel, az újságcsinálással kapcsolatban. (*Közbeszólás*: A saját múltjáról is!) Ebből a levélből kiderül az, hogy nagyon nagy az igény arra, hogy az újságok, a sajtó rendszeren tájékoztassa az olvasót. Tehát megmondom őszintén, Elvtársak, hogy kialakult egy olyan helyzet, amelynek kialakulása körülményeit már az előttem szólottak vázolták, hogy bizony eltompult egy kicsit az az érzésünk, hogy mit

kell, vagy mit lehet az újságban közölni, és mit nem. (*Közbeszólás: Közöljék ezt a levelet!*) Itt egy közbeszóló célzást tett az én múltamra is. Ebben a vonatkozásban szólni akarok a múltamról, arról, hogy közel 8 esztendeje csinálom már az újságírást, megyei lapnál kezdtem, mint munkáslevelező kerültem az újságíráshoz és megmondom őszintén, ugyanazokat a hibákat követtem el, amelyek az egész magyar sajtó munkáját jellemzik, azonban az én múltamról nem tudok olyan lényeges dolgokat felhozni, amely az elvtársakat esetleg lázba hozná. Éltem, dolgoztam úgy, ahogy itt nagyon sok ezer újságíró dolgozott az országban és ugyanazokat az eszmei befolyásokat kaptam én is, mint más és igyekszem ezek alól, amelyeket negatív vonásait mindannyian már elítéljük, kiszabadulni. (*Közbeszólás: És ez a döntő! — Taps.*) Mondom, köznapi problémákról szeretnék beszélni, olyan dologról, hogy például kialakulhatott egy olyan helyzet a magyar újságírásban, hírközlésben, tényközlésben, hogy pl. a lapok instrukciókat kaptak arra vonatkozóan, hogy pl. a földrengésről,²¹ amely köztudomásúan nem a rendszer bűne volt, az időjárás-jelentést követő kis helyen csupán az MTI szűkszavú közleményét közöljék. Ugyanilyen instrukciókat kaptunk az ezévi árvizet²² megelőző helyzetről is. Ezek a Minisztertanács Sajtó Osztályának instrukciói voltak. (*Közbeszólás: Ki vezette?*)

Arról is már többen beszéltek, hogyan alakult ki olyan helyzet, hogy ilyen instrukciókat minden szívfájdalom nélkül kiadtak, és hogy ilyen instrukciókat minden szívfájdalom nélkül végrehajtottak. Ez a helyzet. Azonban úgy érzem, hogy kezdünk ki-kitörni ebből a körből és azt hiszem, hogy amikor az újságírás jelenlegi problémáiról beszélünk, egyáltalán nem árt egy-két üdvözlő szót ejteni azzal kapcsolatban, hogy az újságban ma már mégiscsak inkább az a jellemző, hogy ki-kitör az önálló vélemény és a határozott állásfoglalás. (*Közbeszólás: De nem a Szabad Népből! — Közbeszólás: Ott is!*) Ez azonban, elvtársak, még nagyon csekély dolog, nem hajtja át az egész újságírásunkat a szenvedélyes közlési vágy, márpedig erre nagy szükség van. (*Zaj.*) Szeretnék néhány konkrét javaslatot tenni arra, hogy miképp oldjuk meg ezt a feladatot, hogy jobban oldjuk meg azt a leckét, amelyet én írtam a vasárnapi számban. (*Zaj.*) Szeretnék utalni nagyon egyszerű és nagyon magától értetődő dolgokra. A Minisztertanács elnöke szokott tájékoztatást adni az ország dolgairól az újságíróknak. Ezt örömmel kell üdvözölni, azonban azt is meg kell mondani, hogy ez a tájékoztatás nagyon szűkörű, nagyon kevesen vesznek ezen részt. Azt kellene megcsinálni, ez

egy olyan felemás dolog, mint sok minden más, amiben kezdünk előre lépni, azonban nem merünk nagyot lépni előre. (*Közbeszólás: Miért?*) Én is szeretnék utalni arra, hogy pl. Cyrankiewicz²³ elvtárs Lengyelországban milyen módon tájékoztatja az újságírókat az ország problémáiról és hogyan válaszol az újságírók kérdéseire. Tudniillik arról van szó, hogy ezek a kérdések inkább instruáló jellegűek, nem pedig egy olyan fórum, ahol az újságírók mint közéleti tényezők, mint bizonyos fokig a közvélemény képviselői szerepelnének és lépnének fel. A lengyel tájékoztatás lényege az, hogy ott feltesznek kérdéseket, a miniszterelnök válaszol és ami nagyon lényeges különbség, és amit nagyon helyes volna megvalósítani, ezeket a válaszokat az újságba beleírják. A legutóbbi tájékoztatáson pl. még mielőtt eldöntötték volna, hogy milyen minisztériumokat vonnak össze, elmondta Czyrankiewicz elvtárs, hogy összevonnak néhány minisztériumot. Beszéltek pl. a kisiparosok helyzetéről feltett kérdésekkel kapcsolatban. Beszéltek a dolgozó nép problémáiról és vitatkoztak, hangosan gondolkodtak és ennek a hangos gondolkodásnak az eredményét írták bele az újságba. Például olyan el nem döntött kérdést írtak le, hogy a dolgozó nőkre, a gyermekes családanyákra vonatkozóan talán meg lehetne valósítani a félnapos elfoglaltságot, hogy több idejük legyen a gyermeknevelésre. (*Taps.*) Egy feltett kérdésre válaszolva a miniszterelnök elvtárs kijelentette, hogy meg kívánják szüntetni az úgynevezett zárt üzleteket, amelyek Lengyelországban is vannak és hogy ez rövidesen megvalósul. (*Taps.*) Beszélgettek arról, hogy pl. a tudósoknak több lehetőséget kell adni külföldi utazásokra, hogy külföldi folyóiratokat kellene behozni Lengyelországba, a nyugdíjak rendezésének bevezetéséről, stb. Ez azért fontos, azért tartom fontosnak elmondani, mert nálunk ilyesmi még nincs és örvendetes volna ha megvalósulna. (*Közbeszólás: Zárt üzlet van!*)

Megmondom, mire gondolok ezen kívül. Nálunk már a csütörtöki napokon általában be szokott kerülni [a lapokba] Dulles²⁴ keddi sajtóértekezlete, de nagyon jó volna, ha belekerülne sajtónkba a magyar Minisztertanács elnökének sajtótájékoztatója. (*Közbeszólás: A Togliatti-beszéd teljes szövege!*)

Szeretnék beszélni egy olyan kérdéstről is, amelyet úgy érzem, hogy fel kell vetnünk. Mostanában igen sok cikk jelenik meg a XX. Kongresszus szellemében arról a kérdéstről, hogy olyan rétegeknek és egyes osztályoknak is, amelyeket nem jól kezeltünk, igazságot szolgáltatassunk. Ilyen bizonyos fokú rehabilitációról van szó. (*Közbeszólás: Teljes!*) Persze,

teljes rehabilitációjáról, a „bizonyos fokú” jelzőt azért használtam, mert a jelen helyzetet is akartam vázolni. Azt szeretném itt ezzel kapcsolatban elmondani, hogy én is írtam ilyen cikket és teljes mellet kiállok mellette, még akkor is, ha ennek sajnos nem volt gyakorlati következménye abban a dologban. Írnak és írunk a középparaszt-kérdésről, írunk nagyon sok ilyen dologról, írunk az osztályidegeneknek nevezett kispolgári vagy más rétegek gyermekeinek iskoláztatási lehetőségeiről, stb. Én egy olyan rétegről — nem is réteg, nagyon rosszul mondtam — olyan osztályról szeretnék beszélni, amelyiknek ilyen fajta, az igazságtevésnek ilyen fajta feladatait még nem vetettük fel kellő mértékben, a munkásosztályról van szó. (*Taps.*) Ennek nagyon sok vonatkozása van és én gondolom, sajnos nem tudok belemenni abba, hogy ezt úgy, olyan színvonalon értékeljem, vagy vázoljam, mint ahogy erre szükség volna. Egy-két gondolatot csak ezzel kapcsolatban. Én úgy érzem, hogy az újságírók adósak azzal, hogy a munkásélet problémáit ugyanolyan szenvedélyességgel ábrázolják és ugyanolyan hűségesen ábrázolják, mint ahogy más kérdésekben tollat fognak és szenvedéllyel írják a cikket. (*Taps.*)

Szó van továbbá arról is, hogy a pártsajtóról beszéljünk, a munkásosztály sajtójáról beszélünk, de a munkások közvetlen hangja, olyan munkások hangja, akik ma is a termelőpadnál dolgoznak, nagyon ritkán jelenik meg újságok hasábjain. Gondoljunk a terv-vitára,²⁵ amelynek részvételi aránya nagyon ferde képet mutat, illetve nagyon szomorú képet mutat ebből a szempontból. Beszéljünk például arról, hogy a munkások leveleiből többet kellene újságokban közölni, de nemcsak arról a kérdésről, hogy vajon kielégítő-e a szerszámellátásuk, vagy hogy a tejboltot mikor nyitják ki, vagy csukják be, hanem nagyon fontos alapvető országos politikai kérdésekről is. (*Taps.*) De van ennek a kérdésnek egy olyan vonatkozása is, amelyről ugyancsak beszélni kell, arról, hogy az újságok fő feladata, egyik fő feladata, nem lehet itt kategorizálni, a közvélemény tájékoztatása arról, hogy mi történik az országban! (*Zaj.*) Én azt hiszem, hogy pl. azt is jobban kellene megoldani, hogy amit a munkások tesznek és építenek, erről... (*Közbeszólás: Maga nem riporter, maga szerkesztőbizottsági tag! Ki akadályozza meg? — Közbeszólás: Vezessék ki!*)

HUSZÁR TIBOR: Többek között ez is egy ok, hogy ne kiabáljunk közbe, mert nem is igen lehet érteni, másrészt zavarja Mocsár elvtársat. Minél több elvtársnak igyekezzünk szót adni, fejtse ki mindenki a véle-

ményét, de azt hiszem, hogy a demokráciához az is hozzátartozik, hogy mindenkinek a véleményét végighallgassuk. (*Taps.*)

MOCSÁR GÁBOR: Egy olyan dologról is szeretnék beszélni, ami szinte elemi erővel tör fel az olvasókból, azokon a megbeszéléseken, amelyek a *Szabad Népről*, vagy az újságírásról általában beszélnek, ez pedig az, hogy közöljék, mi történik cikkeink nyomán. Én mindig egy kis szívdobogást kapok ugyanis, ha arra gondolok, hogy nagyon sokan azt kérik, hogy közöljük, hogy vajon a leleplezett ideges Dudás igazgatót hogyan szüntették, vagy nem szüntették meg. (*Közbeszólás: Tartja a 2.500 forintos fizetését!*) Azon kívül beszélnek olyan dolgokról, hogy kívánják a tájékoztatást olyan kérdésekről is, amelyek ugyanebbe a témakörbe tartoznak, de a szívdobogás attól van, hogy vajon mit válaszolnék nekik, ha azt kérdeznék, hogy mi történik azoknak a cikkeknek a nyomán, amelyek a *Szabad Népb*en is és máshol is rendkívül fontos és mai politikai kérdéseket tárgyalnak. Például annak a cikknek nyomán mi történik, amelyik a káderanyag nyilvánosságáról szól. (*Közbeszólás: Semmi!*) Én ezt nagyon jól tudom és megmondom az elvtársaknak, hogy a cikk írója sem látta még a maga káderanyagát. Vagy pl. írunk nagy cikkeket, hogy megvilágítsuk ezt is, azt is, de ha meg kellene mondani azt, hogy ugyanakkor lent sok helyen mi történik, akkor azt kellene mondani, hogy a mi cikkeink hatástalanul puffannak el. (*Közbeszólás: Jó cikket kell írni, majd hat. Révai²⁶ cikkei hatottak.*) Én nem vagyok Révai. (*Közbeszólás: Tudjuk!*) Nemrégiben egy levelet kaptam, amelyikben azt kérték tőlem, hogy tegyek igazságot egy olyan ügyben, amelynek bonyolódásában az illetékesek úgy látják, hogy olyan jobboldali jelenségek, opportunistáknak kezdenek felülkerekedni a pártmunkában, mint amilyen Nagy Imre idején volt. (*Közbeszólás: Maga írta!*) Arról van szó például, hogy egy pártbizottság harcolt azért, hogy egy húsüzemből eltávolítsanak három volt alezredest, vagy őrnagyot és ebben az eljárásban az egyes szervek, a szakszervezet és más állami szervek kiálltak a törvény védelmében, tudniillik törvénytelenül és a Munka Törvénykönyvét sértve rúgták ki őket a gyárból. (*Közbeszólás: Ez Magyarország legnagyobb gondja jelenleg?* — *Közbeszólások: Idő!*)

Írunk nagy cikkeket például arról, hogy a tanácsi vállalatokat le kell adni, a helyi vállalatokat le kell adni az illetékes tanácsoknak. Az olvasó azt hinné, hogy ez a munka már igen jól halad, hiszen 1953 óta írunk erről. (*Felkiáltások: Nem hisszük!*) Azok hihetik így akik csak az újságból tájékozódnak, (*közbeszólás: Azok se!*) de a valóságban az derül ki, hogy

most szövegezik a végrehajtását annak, hogy hogyan fogják majd ezt a kérdést megoldani. (*Közbeszólások: Idő!*) Szeretném leszögezni azt, hogy az újságírók hajtja az egészséges türelmetlenség, hogy ezeket a kérdéseket megoldják és ugyanakkor azt kell tapasztalnia, hogy az ügyek menetét eldöntő szerveket nem jellemzi ez a türelmetlenség. Milyen következményei lesznek ennek? Olyan következményei lesznek, hogy a csalódás úrrá lesz azokon, akik azt hiszik, hogy minden erővel haladunk előre. (*Közbeszólás: Nem hisszük! Felkiáltások: Mellébeszélés! — Zaj.*)

HUSZÁR TIBOR: Én teljes komolysággal szeretném megkérdezni (*Közbeszólások: Idő!*) teljes komolysággal szeretném megkérdezni, hogy demokratikus fórumnak tekintjük-e a Petőfi Kör? Mi, a Petőfi Kör vezetősége annak tekintjük. (*Közbeszólások: Mi is.*) Éppen ezért kérjük az elvtársakat, hallgassák végig türelemmel Mocsár elvtárs hozzászólását. (*Taps.*) Ugyanakkor viszont a hozzászólókat arra kérném, hogy újságírói tömörséggel beszéljenek. (*Taps.*)

MOCSÁR GÁBOR: Egy-két mondatot fogok még mondani. Azt szeretném leszögezni, hogy véleményem szerint nemcsak az újságikkben jelentkező türelmetlenség kell, hogy jellemezze munkánkat, a párt munkáját, hanem az a türelmetlenség, hogy végigmenjünk azon az úton, amelyet az újságírók, ha gyengén is, ha mellébeszélve is, de igyekeznek egyengetni.

Végül még egyetlen megjegyzést. A vitát hallgatva a következő gondolatokra jutottam, hogy olyan kérdésekről és olyan megfogalmazásban esett itt szó országos politikai kérdésekről, olyan kérdésekről, amelyeket már évek óta vitatunk a pártban, hogy ez két évre visszavetítve rendkívül szokatlannak tűnik. Arról szeretném az én személyes véleményemet elmondani, hogy világos dolog, hogy ezekért a megfogalmazásokért itt senkinek baja nem történik. (*Zaj.*) És ebből nyilván az következik, hogy ki kell mondani végre, hogy mindazokat az elvtársakat, akik nem ilyen hangot használnak, hanem talán egy kicsit még tompítottabb hangot használva vitatkoztak ugyanezekről a kérdésekről egy-másfél évvel ezelőtt és akiket a Szabad Néptől és más lapoktól adminisztratív eszközökkel eltávolítottak, hogy ezek az elvtársak (*zaj*) visszakapják a tollukat és méltó helyüket a magyar újságírásban. (*Élénk taps.*)

HUSZÁR TIBOR: Déry Tibor Kossuth-díjas író. (*Hosszantartó élénk taps.*)

DÉRY TIBOR:²⁷ Azt akarom mondani, elvtársak, hogy engem nem zavarnak a közbeszólások. (*Hosszantartó élénk taps.*)

Tisztelt elvtársak! Néhány megjegyzést szeretnék mondani arról a magatartásról, amelyet ma az értelmiség számára, de elsősorban az írók és újságírók számára kötelezőnek tartok. Már most meg akarom jegyezni, hogy az itt sorra kerülő néhány gondolatom nem tarthat igényt a népszerűsége. Ismerem közéletünknek, főképp értelmiségi életünknek jó néhány vitáját a közelmúltból és ezeknek összességét, az eddig kialakult képhez volnának megjegyzéseim. A viták általános irányával, tehát azzal, hogy egészükben bíráló kritikai élük van, a legteljesebb mértékben egyetértek, de nem értek egyet a bírálat természetével, módszereivel, mondjuk úgy, hogy a mélységével és magasságával. Attól tartok, hogy túlságosan is a felületi jelenségeket, kórtüneteket támadja és nem fordít elég gondot a lényegre, a kórokozóra. (*Taps.*) Nem teszik fel elég világosan azt a kérdést, hogy végeredményben hogyan kerültünk oda, ahol ma vagyunk. Mi az oka gazdasági bajainknak? Mi az oka lelki bajainknak? Mi az oka, hogy társadalmunk egésze nem érzi jól magát a bőrében? Három közkeletű feleletet kapunk ezekre a kérdésekre hivatalos helyről. Az egyik a személyi kultuszról szól, a másik a dogmatizmusról, a harmadik a demokrácia hiányáról. De hogyan jöhetett létre a személyi kultusz, hogyan jöhetett létre a dogmatizmusnak ez a kíméletlen egyeduralkodó, amely megbénította nemcsak életünket, de gondolkodásunkat is? Mi az oka a demokrácia hiányának? Ezeket az okokat kell kutatnunk és egymásközti összefüggéseiket, ha azt akarjuk, hogy valami tisztességes eredményre jussunk. Ebből a szempontból nézve mondom azt, hogy vitáink nem elégitenek ki, mert nem elég mélyek és nem elég magasak.

Hadd előlegezzem itt mindjárt megjegyzéseim elején személyes nézetemet arról, hogy melyik az az általános irány, amelyben keresni kell, hogy valami tisztességes haszonhoz jussunk. Azt hiszem, bajaink kútforrása a szabadság hiánya. (*Élénk taps.*) Hogy félreértés ne essék, szabadság alatt én az egyénnek a szocialista társadalom kötelességei által korlátozott szabadságát értem. (*Felkiáltások: Mi is.*) (*Taps.*) Mind gazdasági, mind érzelmi, mind szellemi területen. Azt hiszem, a baj ott van, hogy társadalmunkban az egyén szabadsága nincs arányban társadalmi kötelezettségeivel. (*Taps.*) Ha egyetértünk abban, hogy vitáinkat akár ilyen irányban, vagy más alapvető gondolat irányában kell kifejleszteni, akkor azon mód szembevetőbbé válik, hogy hol ejtünk hibát, amikor most eszméinket cserélgetjük. Bírálatunk éle majdnem kizárólagosan személyek ellen fordul, akár hangosan kimondjuk a nevüket, akár nem nevezzük meg őket, személyek ellen és nem elsősorban gondolatok ellen, amelye-

ket képviselnek. (*Közbeszólás: Összefüggenek! — Felkiáltások: Hordozó-
ik!*) Tisztában vagyok természetesen azzal, hogy egy hibás gondolatot
úgy lehet a legkönnyebben nyakoncsípni, ha elkapom annak az élő sze-
mélynek a nyakát, amely teljes és többnyire igen tekintélyes testsúlyával
kifejezi (*derültség*) és alkalmazza ezt a hibás gondolatot. (*Derültség és
taps.*) További megjegyzéseim során magam is kénytelen leszek szemé-
lyes példákkal illusztrálni gondolataimat. Azt is elismerem természetee-
sen, hogy amíg ezeket a hibákat szóban és főképp gyakorlatban meg-
testesítő személyek a helyükön maradnak, addig a politikai bírálóknak
az a dolga, hogy a lehető leggyorsabban távozásra bírja. (Úgy van! Úgy
van! — *Élénk taps.*) Sőt tovább megyek, hallottunk és hallani most is
olyan hangokat, hogy hagyjuk már abba a hibák felhánytorgatását, és
hogy építő kritikát kérünk. Ha a szavaknak van valami értelmük, akkor
én is építő kritikát követelek, amikor a lényeges gondolatokra szeretném
irányítani a figyelmet, de ennek az építő kritikának az égvilágon semmi
köze ahhoz, amit ők követelnek. (Úgy van! Úgy van! *Taps.*) Vannak ezek
között az elvtársak között, akik egy évtized óta hibát hibára halmoznak,
de a rövid két hónapja tartó országos bírálóknak már megfekszi a gyomru-
kat. (*Élénk taps.*) Már megálljt kiáltanak, nem szólva azokról, akik ha
a politikai körülmények ezt megengednék, a legszívesebben az ügyészt
és a rendőrséget hívnák! (Úgy van! Úgy van! *Taps.*) Optimista vagyok
abban elvtársak, hogy ennek az elmúlt rendőrségi korszaknak egyszers-
mindekkora vége szakadt és ha ma egy tisztességes ember a szocialista
haza építésében a szavát hallatja, akkor tisztességtelen eszközökkel nem
lehet többé elhallgattatni. (Úgy van! Úgy van! *Hosszantartó élénk taps.*)

Elvtársak! Én nagyon örülök a tapsnak, de nem fogok a beszédem
végére érni. (*Felkiáltások: Nem baj, halljuk!*) Optimista vagyok abban is,
hogy azért azok, akik ma gondolkodásunknak és politikai cselekvésünk-
nek, egyszóval a szocialista demokráciának a fő kerékkötői, igen rövid
időn belül el fognak távozni a színpadról. (Úgy van! Úgy van! *Élénk
taps.*) (*Közbeszólás: Nagyon optimista, Déry elvtárs!*) De nem vagyok
optimista abban, hogy a mögöttük soron következő kisebb kerékkötőktől
megszabadulunk-e belátható időn belül. (*Taps.*) Amíg bírálóknak szinte
fő súlyával személyek ellen, a hibás politikai gyakorlat ellen fordul és
nem vizsgálja meg azt szigorúan marxista-leninista módszerrel, vajon
nincsenek-e eszméink rendszerében is bizonyos tévedések, addig óhatat-
lanul csak azt az egy sovány eredményt fogjuk elérhetni, hogy a rosszat
egy kisebb rosszal cseréljük fel és hogy az ország szekerét sánta ver-

senyparipák helyett sánta szamarak fogják húzni. (*Taps.*) Itt, Isten látja lelkemet, nem szívesen védem meg mai vezető politikusainkat, de ha azt nézem, hogy ki mindenki támadja ma őket, olyanok, akik azelőtt szemöldökrántásra lépegettek és visszatartott lélegzettel figyeltek hátuk minden rezzenetére, de ma hirtelen elejtik őket, hogy helyükre kerülhessenek, ha ezt látom, akkor szinte kedvem kerekedik megvédeni a régit ez ellen a csírázó új ellen. (*Taps.*) Szinte-szinte az a meggyőződés kerekedik bennem felül, hogy tiszteletreméltóbb a régi tévedés, mint ez az új kapaszkodás. A feladat azonban az, elvtársak, hogy mindkettővel leszámoljunk. (*Felkiáltások: Ez az! — Élénk taps.*) A feladat az, hogy nemcsak az ő hibáikat, hanem a magunkéit is elemezzük és kigyomláljuk elsősorban azokat a hibákat gondolkodásunkban, amelyeket azért követhettünk el a múltban, mert a múltban is csak úgy, mint most, túlságosan a felületi jelenségekre függesztettük tekintetünket. Vizsgáljuk meg a mai helyzetet. A vitákban résztvevő és az azokat hallgató elvtársak nem figyeltek fel egy különös körülményre. Nem veszik észre, hogy csak azért vitázhatnak, mert, hogy úgy mondjam, felsőbb engedélyük van a vitára. Nem veszik észre, hogy többé-kevésbé önkéntelen protagonistái egy játéknak, amelyet nem ők terveztek. (*Közbeszólás: Már nem! — Felkiáltás: Túlmegy a játék a tervezőn!*) 1500–2000 ember, nagyjából mindig ugyanazok, az egyik vitáról a másikra járnak és az egyik gyűlésen az egyik szakmai réteg, a másikon a másik adja ki keservét és ezzel többé-kevésbé meg is nyugszik, mert visszanyerte szólásszabadságát, bíráló szabadságát és vele együtt reményeit is. Puffogtatjuk szavainkat, örömünk telik bennük, mint egy gyermeknek a vásári trombitában és nem vesszük észre, hogy szavaink szavak maradnak, reményeink egyelőre meddők és a gyakorlati tények körülöttünk nemigen változnak. (*Közbeszólás: Elég baj! — Taps.*) Nem tudom magamtól elhárítani a gyanút, hogy mindez egy jól átgondolt lélektani terv keretében engedélyeztetik és támogattatik, mert ha a kazánban túlságosan megnőtt a gőz nyomása, akkor ki kell nyitni a szelepet. Megkaptuk a szólásszabadságot egy-egy óvatosan elhelyezett fék segítségével és most már lecsillapulva, sőt tetszelegve hallgatjuk a saját hangunkat, körös-körül az országban azonban nagyjából minden marad a régiben. Nem hozok fel példákat, erről a jelenlévők, mindegyikük a maga szakmájában többet tudnának, de mi lehet ennek mégis az eredménye? Az, hogy a cselekvés elsőszülöttségi jogát eladjuk egy-egy jó szónoklat lehetőségéért. (*Taps.*) Mert vizsgáljuk csak meg, hogy milyen eredményre jutunk, ha személyeken keresztül mérjük le a mögöttük álló gondolatokat. A magam területéről veszem a példákat, egyrészt, mert

itt ismerem legjobban a szereplő személyeket, a legjobban az anyagot és ugyanakkor a legjobban a magam reakcióit az eseményekhez.

Révai, Darvas,²⁸ Horváth Márton elvtársak példáit vizsgálom. Előre kell bocsájtani, hogy bár teljes szókimondással és őszinteséggel fogok beszélni, nincs bennem ellenük irányuló semmiféle személyes indulat, legfeljebb egy régvolt indulat emléke, de túlságosan el vagyok foglalva a magam munkájával, hogysem időt fordíthatnék ilyesfajta emlékekkel való bibelődésre. Abban a majdnem indulat nélküli állapotban tehát, amelyben ma velük kapcsolatban leledzem, milyen vélemény, milyen ítélet alakult ki bennem a múlt, jelen és jövőbeni szereplésüket illetően?

Horváth Márton elvtárs az elmúlt esztendőök során gyakran változtatott pozíciót az irodalompolitika, sőt a politika vonalán. Szándékosan mondok pozíciót és nem véleményt, mert nem ismerem Horváth Márton elvtárs véleményét az általa képviselt véleményekről. (*Zaj.*) Horváth Márton elvtárs az utóbbi évek során több alkalommal abba a gyanúba keveredett, hogy úgynevezett jobboldali nézeteket vall, és ilyen alkalmakkor rendkívüli elismeréssel szolt az én munkásságomról. A közbeeső alkalmakkor azonban, amikor úgynevezett baloldali pozíciót foglalt el, a legélesebb, szinte becsületbevágó és már-már személyes biztonságomat veszélyeztető támadásokat intézett ellenem. (*Közbeszólás: Milyen esetben?*) Nem hallottam a közbeszólást! (*Közbeszólás: Milyen esetben? Közbeszólás: És most?*) Az előbbire közismert arisztokratizmusomnál fogva nem idézek példát, az utóbbira pedig csak az ismert decemberi párthatározatot²⁹ említem meg tanúnak, amelynek létrejöttében és kidolgozásában Horváth Márton elvtársnak tudvalevőleg szerepe volt és amely nyilvánvalóan egy irodalmi Rajk-pernek készítette elő a talajt. (Úgy van! Úgy van! *Taps.* *Közbeszólás: Miért van ez még ma is érvényben? Közbeszólás: Micsoda? Horváth Márton, vagy a határozat? — Derültség. — Közbeszólás: Mind a kettő!*) Szerencsére a szovjetunióbeli és a külpolitikai események ennek a szép tervnek útját állták. Ha nincs XX. kongresszus Déry, Zelk és társai, ahogy a párthatározat sommásan nevezett bennünket a Rajk és társai példájára, mondom, ha nincs XX. kongresszus, akkor nem tudom, hogy ma hol van a lakóhelyem. (*Közbeszólás: Vácon! Kistarcsán!*³⁰) De XX. kongresszus szerencsére volt. Amikor azonban Horváth elvtársat az Írószövetség áprilisi taggyűlésén több író társam meginterjúvolta arról, hogy vajon mi lehet az oka nézetei hajlékonyságának, akkor Horváth elvtárs azt felelte, hogy ő a Központi Vezetőségnek tagja és az a kötelessége, hogy a párt minden-

kori határozatát képviselje. (*Zaj.*) Mit lehet erre felelni, elvtársak? Nem szándékozom a válasz jóhiszeműségében kételkedni. Ha a párt megváltoztatja álláspontját és akár többször is egymásután, akkor a központi vezetőségi tagoknak, a többi párthivatalnokoknál és az egyszerű párttagoknál, jóval fokozottabb mértékben kötelességük, hogy képviseljék és megvédjék a párt mindenkori álláspontját. Még akkor is, ha történetesen nem értenek egyet vele. Mi következik ebből? Nyitva hagyom a kérdést általános elvi síkon, de megfelelek rá *in concreto*: Horváth Márton elvtárs jelen és jövő szerepét illetően nincs benne bizalmam. (*Felkiáltások: Nekünk sincs! Pisszegés.*) Pontosabban: személy szerint, teljesen korrektnek tartom magatartását, de mint íróra nem merném rábízni az irodalom ügyét. (*Taps.*) Úgy hallom, hogy Horváth Márton elvtárs a múlt héten az Írószövetség vezetőségi ülésén önbírálatot mondott. Én magam nem hallottam, mert nem voltam jelen és itt zárójelek közt közölnöm kell az elvtársakkal magyarázatképp, hogy a decemberi párthatározat óta nem veszek részt az Írószövetség munkájában, nem tekintem magam az Írószövetség tagjának mindaddig, míg elégtételt nem kapok a párthatározat megalázó tévedése miatt. (*Élénk taps.*) Mondom, nem voltam jelen, de úgy hallom, Horváth Márton elvtárs funkcióját kötötte ahhoz, hogy az irodalomról vallott nézeteit képviselni tudja. Mégsem lehet benne bizalmam. Tegyük föl, Horváth Márton elvtárs továbbra is benne marad a Központi Vezetőségben és a párt nem fogadja el nézeteit. Mi történik akkor? Mint-hogy pártfunkcióról nem lehet lemondani, tehát Horváth Márton elvtárs kénytelen lesz továbbra is képviselni a pártvezetőség régi álláspontját, vagy esetleg egy új, még baloldalibb, még merevebb álláspontot.

Elvtársaim! Tisztelt Barátaim! Nem veszik itt észre, hogy itt valami személyen kívüli, valamilyen szerkezetbeli hiba akadt a kezeim közé? Mi ez a hiba?

Vagy vegyük Révai elvtárs esetét. Ha Horváth Márton elvtársban — személyi jóhiszeműségét feltételeztem — nem lehet bizalmunk, mert gyakran változtatja álláspontját, akkor Révai elvtársban azért nem bízhatom meg, mert túlságosan hű önmagához. (*Hollós Ervin: Bízunk Révaiban és a pártban! Ne rágalmazza a pártot! Hosszantartó nagy zaj. — Halljuk! Halljuk!*)

HUSZÁR TIBOR: Kérem elvtársak! ... (*Hollós Ervin: Nem engedjük a párt vezetőit lejáratni!*) Kérem az elvtársakat, hogy hallgassák meg Déry elvtársat. (*Taps.*)

DÉRY TIBOR: Elvtársak, én az elején azt mondtam, hogy engem nem zavarnek a közbeszólások. Valóban nem is zavarnek. (*Közbeszólás: De minket zavar ez a beszéd. — Hollós Ervin: Bennünket ez zavar!*) Meg lehet felelni. (*Közbeszólás: Magának mi köze az újságíráshoz? Nagy zaj és állandó közbeszólások. — Felkiáltások: Éljen Déry! Taps, majd ütemessé váló élénk taps és felkiáltások: Halljuk Déryt! Felkiáltások: Hollós menjen ki!*)

TÁNCZOS GÁBOR: Engedjék meg, kedves elvtársak, hogy a Petőfi Kör vezetősége nevében egy egészen rövid megjegyzést tegyek. Meg szeretném kérni az összes jelenlevő elvtársakat (*zaj és közbekiáltások*) ... fontossági sorrendet nem téve, ... hogy hagyjuk Déry Tibor elvtársat ... (*Nagy zaj, felkiáltások: Nem engedjük Révait! — Nagy zaj.*)

Csak egy kérdésem lenne. A jelenlevő hatezer elvtárs kívánja-e hogy mai vitánkat folytassuk? (Igen!) Én kívánom, a Petőfi Kör vezetősége kívánja, éppen ezért hagyjuk végig beszélni zavarás nélkül Déry elvtársat, mint ahogy végig hagyunk beszélni zavarás nélkül bárkit. (*Élénk taps.*) Déry elvtárs lehet, hogy úgy bírálja Révai elvtársat, ami sokaknak nem tetszik és mindenkinek jogában van ezt a kritikát visszautasítani. De mindenkinek jogában van Magyarországon mindenkit irodalmi, kulturális kérdésekben s jelen esetben, ahol a sajtó problémáiról van szó, megbírálni. (*Közbeszólás: A pártvezetőség határozatát nincs joga!*) (*Felkiáltások: Halljuk Déryt!*) Javasolom, adjuk vissza a szót zavartalanul Déry Tibor elvtársnak. (*Élénk taps.*)

DÉRY TIBOR: Elvtársak! Én a közbeszólásokhoz a következő megjegyzést teszem: én igen élesen, de igen tisztelettudóan bírálok személyeket, ettől magamat nem hagyom eltéríteni. (*Élénk taps.*) Tag vagyok, a Kommunista Párt tagja és jogom van a bírálatra. (Úgy van! Úgy van!) Jogom van arra, hogy megbíráljam Révai elvtársat, vagy bárki mást, ugyanúgy, mint ahogy Révai elvtársnak joga volt és joga van ahhoz, hogy engem megbíráljon. (Úgy van! Úgy van! — *Élénk, hosszatarató taps.* *Közbeszólás: Sztálint szabad bírálni és Révait nem?*) Itt nincsenek rangkülönbségek, rangfokozatok, hogy X bírálhatja Y-t, de Y nem bírálhatja X-et. (Úgy van! Úgy van! *Taps.* — *Közbeszólás: Hollós menjen! — Taps.* — *Állandó zaj.*)

Elvtársak! Én tehát változatlanul fel fogom olvasni Révai elvtársról szóló bírálatomat, úgy ahogy azt megírtam. Arra kérem azokat az elvtársakat, akik nem értenek velem egyet, hogy ne csak közbekiáltásokkal mondják meg a véleményüket, hanem jöjjenek fel ide a pódiumra, indo-

kolják meg azt, hogy miért nincs igazam. (*Taps.*) Tehát folytatom. Mondom, hogy Révai elvtársban azért nem bízhatom meg, mert túlságosan hű önmagához. Vaskövetkezetességgel tart ki hibái mellett. (*Közbeszólás: És marxista meggyőződése mellett! — Közbeszólás: Szektás meggyőződése mellett!*) Nem feladatom itt Révai elvtárs írói arcképének megfestése, de tudom, hogy még ma is sokan vannak, akiket lefegyverez gondolkodásának bizonyos tagadhatatlan nagyvonalúsága és erőszakos bája. Helyénvalónak tartom felhívni a figyelmet arra, hogy gyakorolt politikusi munkája mindkettőt nélkülözi. Mit tartsunk az olyan politikusról, akinek keze munkája csak gondolatainak fonákját valósítja meg? Mit tartsunk az olyan kommunistáról, aki a valóságot rosszul ismeri? Művészetről, irodalomról, kulturáról beszélek, tehát arról a területről, amelyen Révai elvtárs szemünk láttára működött. Állítom, hogy Révai elvtárs nem ismerte a magyar valóságot. (*Közbeszólás: Bizonyítsa be!*)

HUSZÁR TIBOR: Kérem az elvtársakat, hogy türelemmel hallgassuk... (*Közbeszólás: Öt-hat embert kivéve úgy hallgatjuk! — Közbeszólás: Megígérte, hogy tisztelettudó lesz!*)

DÉRY TIBOR: Megígértem elvtársnő! Ez az állításom, hogy valaki nem ismeri a magyar valóságot, az becsületbe vágó? (*Közbeszólás: Nem! Közbeszólás: Csak nem fedi a tényeket!*) Állítom, hogy nem ismerte a kortársi magyar irodalom lehetőségeit és bennük azokat az erőket, amelyek az ő erőszakos beavatkozása nélkül a saját jószántukból a szocializmus érdekében sorakoztak volna fel. Állítom, hogy Révai elvtárs gyakorláti munkája különbözött elméleti fejtegetéseitől. Állítom, hogy Révai elvtárs felelős a magyar irodalomnak és művészetnek azért a fokozatos el-sorvasztásáért, amely a fordulat évében, 1948-ban kezdődött és egészen a legutóbbi időkig tartott. (Úgy van! Úgy van! *Taps.*)

Helyénvaló volna, ha végre leszámolnánk egy tetszetős áligazsággal is, amellyel a dogmatizmus, a nemzeti önérzetet bújtogatva állandóan hátbatámadja az igazságot. Kétségbevonhatatlan gazdasági és szociális eredményeink mintájára úgynevezett fiatal irodalmunk úgynevezett eredményeire hivatkozik. Véleményem szerint irodalmunk nem fiatal, mert már van vagy 800 esztendő. Azt tartom továbbá, hogy annak az irodalmi korszaknak, amely felszabadulásunk után kezdődött és amelynek a fiatal irodalmunk nevet adják, állítom, hogy nincsenek eredményei. Ha mégis megszületett ebben az időben egy-egy jó, sőt kiváló mű, az nem irodalompolitikánk következtében, hanem annak ellenére jött létre. (Úgy van! Úgy van! *Taps.*) Egyébként pedig eredmények dolgában úgy állunk,

hogy ha tegyük fel egy képzeletbeli utazó bármelyik régebbi korszakunkból mai irodalmunk művei közé érkeznek, körülbelül úgy éreznék magát, mintha Gulliver az óriások birodalmából közvetlenül a törpék országába érkeznek. A helyzet annyiban is hasonló, hogy most is mint annak idején Lilliputban, kizárólag arról vitáztatnak bennünket, hogy vajjon a tojást a hegyesebb végén, vagy a vastagabb végén kell-e feltörni. Irodalmi politikánk szinte tévedhetetlen biztonsággal támadta a gyakorlatban mindazt, ami jó mégis született abban a korszakban és támogatta — bár olykor alig rejtett megvetéssel — mindazt, ami silány. Közismert dolog, hogy mások, érdemesebbek között, Révai elvtárs engem is támadott. Álszemérem volna ezt elhallgatni, de noha évekre kiütötte kezemből a tollat, ma már mint említettem, nincs bennem személyes indulat ellene. Ma már csak mosolyogva gondolok vissza arra, hogy amikor külföldön irodalompolitikánk közbelépésére egyetlen egy könyvemet nem lehetett kiadni — az egy Németország kivételével, egyébként a helyzet még ma is változatlan — mondom, hogy amikor könyveimnek minden külföldi kiadását hivatalosan megakadályozták, akkor Kínában megjelent könyvalakban Révai elvtársnak a *Feleletről* szóló több ív hosszú bírálata.³¹ (*Derűtség.*) Maga a regény persze nem. Ennek a módszernek, ennek az irodalompolitikának a visszatérése nem kívánatos. (*Zaj.*) A magam nevében bejelentem, de azt hiszem, hogy író társaim, az egész magyar irodalom nevében is megtehetem, hogy ezt a fajta, az ilyen fajta irányítást többé nem fogadjuk el. (*Közbeszólások: Nem ám! Taps.*) — Révai elvtársban tehát nincs bizalmam, a fent mondottakat egy mondatba összegezve azért nincs, mert nem alkuszik, mondhatnám úgy is, hogy azonosítja magát tévedéseivel.

Más a helyzet Darvas elvtárral. Ha egyéni érzelmeimre hallgatok, hármuk közül őt terhelném meg a legnagyobb felelősséggel. Révai elvtárs, Horváth elvtárs is elsősorban politikusok. (*Közbeszólás: Maga mit vállal?*)

TÁNCZOS GÁBOR: Az ilyen közbeszólókat ki fogjuk vezetni.

HUSZÁR TIBOR: Nagyon kérem a közbeszóló elvtársakat, tartózkodjanak a közbeszólásoktól. Mindenkinek lehetőséget fogunk adni arra, hogy kifejtse álláspontját. (*Közbeszólások: Idő!*)

DÉRY TIBOR: Tegye fel a kérdést elvtárs, hogy kívánnak-e tovább meghallgatni. Tessék megkérdezni. (Halljuk! Halljuk!)

Tehát Révai elvtárs és Horváth elvtárs elsősorban politikusok, Darvas elvtárs azonban mindenekelőtt író, akármennyit politizált is életében

és minthogy író, hármuk közül ő tudja a legpontosabban, vagy neki kellene a legpontosabban tudnia, nemcsak agyvelejével, de zsigerével, bőrének minden pórusával is, hogy mi forog kockán. Ha író, tudnia kellene. Meggyőződésem szerint tudta is és mindvégig ez ellen a tudása ellen cselekedett. Valamennyi népművelési miniszterünk közül Darvas elvtárs hozta a legnagyobb csalódást a magyar irodalomra. Kétféle érdeket igyekezett szolgálni: az irodalom és a politika érdekeit, amelyek az elmúlt évtizedben megint csak nem voltak azonosak és megint csak a politika hibája, hogy nem lehettek azok és amikor lelkiismerete a kettő keresztútjára került, akkor mindig a meggyőzőbb hatalommal rendelkező politika javára döntött. Mint általában azoknál, akik két urat szolgálnak, döntései, egész magatartása az állandó lelkiismeretfurdalások nyomát viselték. Sajnos, Darvas elvtárs beérte ezzel és nem tudta magát rászánni arra, hogy levonja belőlük a kézenfekvő következtetést. Végiggondolva miniszteri pályáját, amelynek természetesen csak részleteit, a nyilvánosság elé kerülő töredékeit ismerem, úgy látom, hogy ennek a pályának minden szabad szemmel látható részlete, Darvas elvtárs minden cikke, beszéde, sőt ezen belül szinte minden mondata ennek a szerencsétlen kétlakiságnak a jegyében született. Író lévén, emlékeztetni szeretnék arra, hogy én a felsorolt három példáról mindig személyes véleményemet, egyéni ítéletemet mondtam, tehát író lévén és hozzáteszem, kommunista író lévén nem tagadhatom meg bizonyos együttérzésemet ezzel az emberi konfliktussal, bár meg kell állapítani, hogy szerintem mindeztideig nem jutott el a megoldásig. Egy írószövetségi önbírálattal nem lehet megvásárolni a katarzist.

Tisztelt Elvtársak! Miért hoztam fel és miért időztem olyan sokáig névszerint megnevezett személyeknél, holott megjegyzéseim elején éppen azt kifogásoltam vitáinkban, hogy túlságosan is a külszínhez, azaz egyes személyekhez, egyes eseményekhez tapadunk? Példának hoztam fel e három elvtársról alkotott véleményemet annak a bizonyítására, hogy az egyes személyeket, az egyes eseteket tárgyaló bírálat önmagában nem elegendő és nem helyettesítheti azt az átfogó, a jelenségek lényegét kutató kritikai gondolkodást, amelyre okvetlenül szükségünk van, ha ki akarunk lábalni mai süppedékes helyzetünkből. Mert végeredményben mit találtam a személyi példák vizsgálatánál? Van itt, akitől azért vontam meg bizalmamat, mert túl gyakran változtatja nézeteit és álláspontját, van akitől azért, mert túl mereven ragaszkodik általam tévesnek ítélt meggyőződéséhez, van akiben azért nem bízom, mert maga sem bízik

magában. Három különböző eredmény, amelynek nincs semmiféle közös vonásuk, és amelyekből legfeljebb egyéni, emberi hibákra, vagy erényekre következtethettem, de nem jutok egy lépéssel sem messzibbre abbeli igyekezetemben, hogy felfedjem közös bajaink eredőjét. Teljesen nyilvánvaló számomra, elvtársak, amikor ezt a mi sokat szenvedett országunkat nézem és amikor összehasonlítom azt, ahol ma vagyunk azzal, ahol lehetnénk, amikor egyfelől a nép sebeit, másfelől erejét vizsgáljuk, teljesen nyilvánvaló akkor számomra, elvtársak, hogy jelenlegi gyakran áldatlan, gyakran nyomorúságos állapotunkat csak kis részben köszönhetjük emberek tévedéseinek. Ez is szerepet játszott természetesen és nincs sürgősebb dolgunk, mint ezektől a konok tévedőktől megszabadulni. (*Taps.*) De meggyőződésem, hogy a nemzet nagy többsége és pártunk túlnyomó nagy többsége egészséges, tisztességes, életerős emberekből és asszonyokból áll, akik mai hányattatásaikat semmi másnak nem köszönhetik, mint-hogy nem tudnak velük bánni. Meg kell keresni szocialista rendszerünkben azokat a hibákat, amelyeknek következményeképp nemcsak a vezetés él rosszul a hatalmával, hanem mi magunk sem tudunk egymással azzal az emberséggel bánni, amelyet egymástól megérdemlünk. Szerkezetbeli hibákról van itt szó, amelyek szükségtelenül megnyirbálják az egyén jogait és feleslegesen növelik terheit. Mint író szólok ezekről a dolgokról, akinek egyetlen témája és anyaga az ember. Az én elégedetlenségem és az én bírálatom akkor kezd működni, amikor boldogtalannak látom az embert. Nem vagyok közgazdász, nem vagyok politikus és nem ártom magam egyik mesterségbe sem, de az emberszeretetem politizál. Abban a pillanatban jelzéseket és figyelmeztetéseket ad le, egyre hangosabban és egyre szenvedélyesebben, amikor szeretetem és mesterségem tárgya, az ember szükségtelenül szenvedni kezd. (*Taps.*) Szocializmust akarunk teremteni ebben a mi hazánkban és eközben megtörténik az a példátlan eset, hogy éppen azt felejtjük ki, sőt vonjuk ki a rendszerünkben, ami pedig a szocializmus alapja: az emberben való bizalmat. (*Taps.*) A mai vezetésnek talán legsúlyosabb hibája, hogy nem bízik az emberben, nem bíznak bennünk, a bizalmatlanságra építik gondolkodásukat, módszereiket, gyakorlatukat, lebecsülik azoknak az embereknek értelmi képességeit, akikkel meg akarjuk teremteni a szocializmust, nemcsak a tisztességüket, hanem az igazságérzetüket, egyszóval a nép erkölcsi erejét, hanem a gondolkodásra és az alkotásra való képességeit is. Mi lehet erre a felelet? Az, hogy megfelelünk ennek a várakozásnak. Az, aki rosszat vár az embertől, az rosszat kap, a bizalmatlanságra természetes emberi

védekezés méltónak mutatkozni rá, ha tolvajnak tartasz, hát akkor majd az leszek.

De mi, elvtársak, akik eredendően bízunk az emberben, bízunk népünkben és hazánkban és bízunk a magunk teremtő erejében, nekünk most az a dolgunk, hogy megteremtsük azokat a feltételeket, amelyek között az ország megfogyatkozott élet- és munkakedve új erőre kap, a munkásságé csakúgy, mint a parasztságé és a mienk, az értelmiségé. Ennek egyetlen módja, hogy gondolkozzunk. Gondolkodásunknak pedig az első lépcsője a bíráló. Bíráló természetesen az élő személyekről, akik rosszul végzik a dolgukat, de bíráló az eszméknek is, amelyek rossz munkájukat lehetővé teszik, sőt néha egyenesen kényszerítik őket a rossz munkára. A személyekről szóló bírálóunkban arra kérem az elvtársakat, hogy legyenek arányosak és méltányosak. Közembereinket, azaz párt- és kormányhivatalnokainknak túlnyomó nagy részét ne terheljük meg azazal a felelősséggel, amely elsősorban a vezető réteget illeti meg. (*Taps.*) Ne szedjünk megint ártatlan áldozatokat, és a vezetőség bírálata közben ne feledkezzünk meg arról, hogy közülük sokaknak csak a beletörődés a vétkük, az, hogy jobb meggyőződésük ellenére vélt kötelességükből, vagy hűségéből egy rosszabb meggyőződés szolgálatába szegődtek. (*Taps.*) Abban a lelki állapotban, amelyben nagy országos bírálóunkat végig kell vinni a remény és a gyanú, a bizalom és az éberség között, mi az emberben való bizalomból induljunk ki, ahogy szocialistákhoz illik. (*Taps.*) Bizalomból mondom, ami azonban nem tűri el, hogy bekössék a szemét. (*Taps.*) Gondolkodásunknak teljes frontját pedig fordítsuk elveink és eszméink felé, ezeknek tüzetes kivizsgálására és ellenőrzésére gyűjtjük össze erőinket. A szocializmus alapján állunk, jogunk van erre. A szólásszabadság, amelyet most kaptunk, jelentsen most elsősorban gondolkodási szabadságot és igyekezzünk megvédeni mindkettőt akkor is, ha esetleg újabb kísérletek történnének elfojtására. Az elmúlt években az a gyakorlat alakult ki, hogy rendszeresen megismétlődő időközökben, mint egy-egy karlsbadi kúrában, amely a könnyebb emésztést hivatott elősegíteni, fentről kijelölték az ország számára, a párttagság számára, hogy min gondolkozhatunk, mit bírálhatunk. Az a gyanúm, — említettem már —, hogy most is egy ilyen lélektani elterelést akarnak velünk végrehajtani. De elvtársak, ne feledkezzenek meg arról, hogy az egyszer már elnyert szabadságot megtartani könnyebb, mint az elvesztettet újra megszerezni. Minden erőnkkel ragaszkodnunk kell ahhoz a törvény szerint kijáró szocialista jogunkhoz, hogy rendünkön belül megfontolt,

higgadt, lelkiismeretes bírálatunk alá vonhassunk mindent, amit arra érdemesnek, mindent, amit szükségesnek, odavalónak tartunk. Körömszakadtáig védjük meg ezt a jogunkat, semmilyen politikai manőverrel, frázissal ne engedjük elütni, mert ez az első feltétele annak, hogy tévedéseinket kiigazítsuk, mulasztásainkat pótolhassuk és megteremthessük az ember számára azt a gazdasági és szellemi szabadságot, amely szocialista hazánkban megilleti. Enélkül a szabadság nélkül az élet egy fabatkát sem ér. (*Taps.*)

Tisztelt Elvtársaim! Kedves Barátaim! Mi itt most a DISZ Petőfi Körében vitatkozunk az ifjúság vendégeiként. Nem szeretem a szónoki fordulatokat és nem ilyesféle hatásra pályázom, amikor azt mondom, hogy bízom az ifjúságban. Arra kérem a fiatalokat, a magyar ifjúságot, ne feledkezzenek meg elődjéről, a márciusi ifjúságról. (*Élénk taps.*) 48-as ifjúságnak szoktuk nevezni, azt szeretném elvtársak, ha volna egy 56-os ifjúságunk is, amely e nemzetnek segítségére lenne a jövő meghódításában. (*Élénk, majd ütemessé váló taps.*)

HUSZÁR TIBOR: Kedves Elvtársak! Engedjék meg, hogy két megjegyzést tegyek. Az egyik megjegyzés az, hogy a DISZ Petőfi Körének vezetősége nevében újra és újra arra szeretném kérni az elvtársakat, hogy a hozzászólókat tekintet nélkül arra, hogy egyetértünk azzal, vagy nem értünk, hallgassuk végig és ellenérveinket hozzászólás formájában fogalmazzuk meg. Ezt a kérést többször megfogalmaztam, ne vegyék rossznéven az elvtársak, ha újból és újból minden közbeszólás után ezt megfogalmazom.

A másik megjegyzésem személyes természetű megjegyzés volna. Én azt hiszem, hogy erre talán jogot formálhatnánk. Nagyon elgondolkoztató volt számomra mindaz, amit Déry elvtárs elmondott, nem is mernék vállalkozni arra, hogy rögtön mindezekre a gondolatokra, érzésekre, indulatokra válaszoljak. Ő őszinteségre hívott fel bennünket és énbelőlem meggyőződésből kikívánkozik ez. Révai elvtárs személyét hozzászólásában Déry elvtárs, bár hangsúlyozta, hogy nem lép fel azzal az igénnyel, hogy értékel, de kicsit mégiscsak értékelte. Többek között azzal a megfogalmazással is élt, hogy Révai elvtárs a magyar valóságot nem ismeri eléggé, maga is súlyos hibákat követett el és ezek mellett a hibák mellett makacsul kitart. Én azt hiszem, nincs szüksége Révai elvtársnak fogadatan prókátorra, belőlem mégis nagyon kikívánkozik: meg szeretném az elvtársaknak őszintén mondani, világosan látom magam is, hogy különösen 1948–1949 után Révai elvtárs munkásságára se maradt természete-

sen hatástalan mindaz, ami az országban végbement és őt mint vezetőt nyilván sokkal mélyebben terheli mindezért a felelősség. De ugyanakkor, elvtársak, én úgy érzem, hogy az a fiatal értelmiség, aki ma itt együtt vitatkozik, keresi a XX. kongresszus igazságát, és most sajtóról lévén szó, keresi azt, hogy milyenné kell formálni a mi sajtónkat, a kommunista sajtót, a teljes igazság kedvéért meg kell mondanom, hogy ez az ifjúság nagyon sokat tanult Révai József elvtárstól. (*Élénk taps.*) Meg szeretném őszintén mondani, mondom, hangsúlyozva, hogy egy pillanatra sem akarom elfeledni azt, hogy különösen 48 után, cikkekben, tanulmányokban, felelős beszédekben a XX. Kongresszus fényében sok mindent mélyen át kell értékelni, de mégis én Révai elvtárs Kölcsey-tanulmányából, Marx és a magyar forradalomról írt tanulmányából, Kossuth-tanulmányából³² éppen azt tanultam, amire most Déry elvtárs felhívott bennünket, hogy legyünk ezeknek a haladó hagyományoknak és a 48-as ifjúságnak ténylegesen hű követői. Az újságírásról lévén szó, azt is meg szeretném mondani, véleményem szerint nem szegényebb, hanem gazdagabb lenne a *Szabad Nép*, ha olyan cikkek, olyan publicisztika jelenne meg újra a *Szabad Nép* hasábjain, mint a „Tiszta vizet a pohárba”, az „Egy lépés előre, két lépés hátra”³³ és így tovább, és így tovább. Azt hiszem, hogy Révai elvtárs a magyar kommunista sajtó történetében nem egyszerűen negatív szerepet játszott. (*Taps.*)

Nem a hozzászólás igényével és ezért nem is a teljesség igényével mondtam mindezt el. Újra meg szeretném mondani, engem nagyon elgondolkoztat, amit Déry elvtárs mondott. Én nagyon bízom abban, hogy Révai elvtárs, ha ezt egészsége engedi, nyilván szólni fog azokról a tévedésekről, amelyeket a XX. kongresszus fényében nyilván ő is felismert, és én megmondom, nagy örömmel vettem a vasárnapi *Szabad Népet* kezembe, amikor József Attiláról Révai elvtársnak egy rövid, nem teljes, nem átfogó (*Közbeszólás: Későn!*) értékelése³⁴ jelent meg. Nem a hozzászólás igényével mondtam mindezt el, de ez őszintén kikíváncozott belőlem.

Fürjes János elvtárs, a *Fejér megyei Néplap* főszerkesztője, utána Nógrádi Sándor elvtárs kér szót. (*Felkiáltások: Szünetet!*)

FÜRJES JÁNOS: Kedves Elvtársak! Két percre szeretném türelmüket igénybe venni. Nem akarom elmondani azt, amire felkészültem, hanem Déry elvtárs felszólítására szeretnék neki egy gondolatra válaszolni. Igaz, hogy mi az elmúlt esztendőben sok mindenben eltértünk a lenini szellemtől, a leninizmustól, egyben azonban azt hiszem, hogy nem. Elvtársak! Nyissuk ki párttagsági könyvünkben a szervezeti szabályza-

tot. Azt hiszem, hogy senki sem mond ellent nekem, amikor azt mondom, hogy ez a szervezeti szabályzat lenini szellemű szervezeti szabályzat és éppen ezért csodálkozom mélységesen azon, hogy Déry elvtárs éppen a XX. kongresszus szellemére és a leninizmusra hivatkozva azért bírálta meg többek között Horváth Márton elvtársat és másokat, mert a szervezeti szabályzathoz híven eljárva, a pártegységet védve, (zaj) a Központi Vezetőség határozatát védte. (Zaj.)

Elvtársak! Ha másokat meghallgattak, a demokratizmus nevében nekem is jogom van elmondani a véleményemet. Éppen ezért csodálkozom azon, hogy a leninizmusra hivatkozva gúnyosan, lényegében megbírálja a leninizmus szellemében megírt és ma is érvényben lévő szervezeti szabályzatunkat és azokat az elvtársakat... (Nagy zaj és ellentmondás. A szónok befejezi felszólalását.)

HUSZÁR TIBOR: Elvtársak! Több oldalról érkezett olyan javaslat, hogy tartsunk egy rövid szünetet. (Felkiáltások: Nem!) Meg szeretném indokolni, hogy miért nem javasoljuk ezt. A demokrácia jegyében mégis két szót engedjenek meg. A terem túlszűfolt, rövid szünetet ilyen körülmények között tartani nem tudunk, a rend felborulna, nehéz lenne újra rendbehozni. (Úgy van! Úgy van! Taps.)

Nógrádi Sándor elvtárs kért szót, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének tagja, utána Máté György.

NÓGRÁDI SÁNDOR: Kedves Elvtársak! (Taps.) Előre akarom bocsátani, hogy én igen rossz rögtönző vagyok és még igen gyenge szónok is, ezt, azt hiszem, hogy tudják rólam. A másik, amit meg akarok jelezni, az az, hogy nem szabad elvitatni a jogot senkitől arra, hogy bíráljon személyre való tekintet nélkül bárkit, aki hibát követ el. (Taps.) Én kiegészíteném azt, amit Déry Tibor elvtárs mondott, amikor hangsúlyozza, hogy ő mint párttag bírált tisztelettudóan és megfelelően. A pártonkívüliekre is ki kell terjeszteni ezt az elvet. Ezt vallom. (Taps.) Gondolom, hogy az elvtársak tőlem azt várják, hogy egy kicsit visszakarodjak a témához, amiről szó van, a sajtóhoz. Nyilvánvaló, hogy az elmúlt időszak, én itt évekre gondolok, olyan volt, amelyben a sajtó nem teljesítette a feladatát. Amikor dogmatizmus van a politikában, akkor dogmatizmus van a propagandában is, akkor elkerülhetetlen az elszakadás a tömegektől, vagy legalábbis lazulása a kapcsolatoknak, a tömegekkel való kapcsolatoknak. És hogy ennek a sajtó kifejezője, tükre, képe, vagy akárminek neveznénk is, az minden kétségen felül áll. Én nem akarok nyilatkozni a múltbeli határozatokról, hanem [hivatkozom] arra a